

FORUNDERSØGELSE OVERORDNET VISION

LIFE IP NATUREMAN

LIFE16 IPE/DK/006

Ådalen ved Lund Bæk (del af N30-6)

Natura 2000-område nr. 30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simsted og Nørre Ådale samt Skravad Bæk

Foto: Viborg Kommune

Viborg Kommune 2019

Indhold

Projektområdet generelt:.....	3
Oversigt:	3
Kortlagt habitatnatur.....	3
§3-natur	4
Vandløb og grøfter:	5
Andre forhold:	6
Trusler mod områdets naturværdier.....	7
Nuværende pleje:	7
Ejerstruktur:.....	7
Drift og driftshistorie:	8
Overordnet vision for området:	8
Indledende overvejelser vedr. de næste trin:	8
Interessentundersøgelse:.....	8
Botanisk forundersøgelse:.....	9
Hydrologisk forundersøgelse:.....	10
Relevante aktioner	10
Budgetoverslag for de næste trin (4-6):.....	10

Ansvarsfraskrivelse:

Oplysninger i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning.
EU-Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Projektområdet generelt:

Oversigt:

Lund Bæk ligger i den nordlige del af Viborg Kommune, syd for landsbyen Roum. Ådalen omkring Lund Bæk er tydelig i landskabet, med en flad bund og markante skrænter både nord og syd for bækken. Dalen løber øst-vest og har derfor en tydelig forskel mellem syd- og nordvendte skråninger. Bækken udspringer i den østlige ende, og munder ud i Skravad Bæk efter ca. 3km. På strækningen er der mange tilløb af grøfter og rønder med vand fra kildevæld.

Lund Bæk er en del af N30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal samt Skravad Bæk. I NATUREMAN-sammenhæng er Lund Bæk en del af sub-region N30-6.

Figur 1. Kortet viser delområdet af N30 (grøn skravering) som omfatter Lund Bæk. Vandløbet er indtegnet med blå.

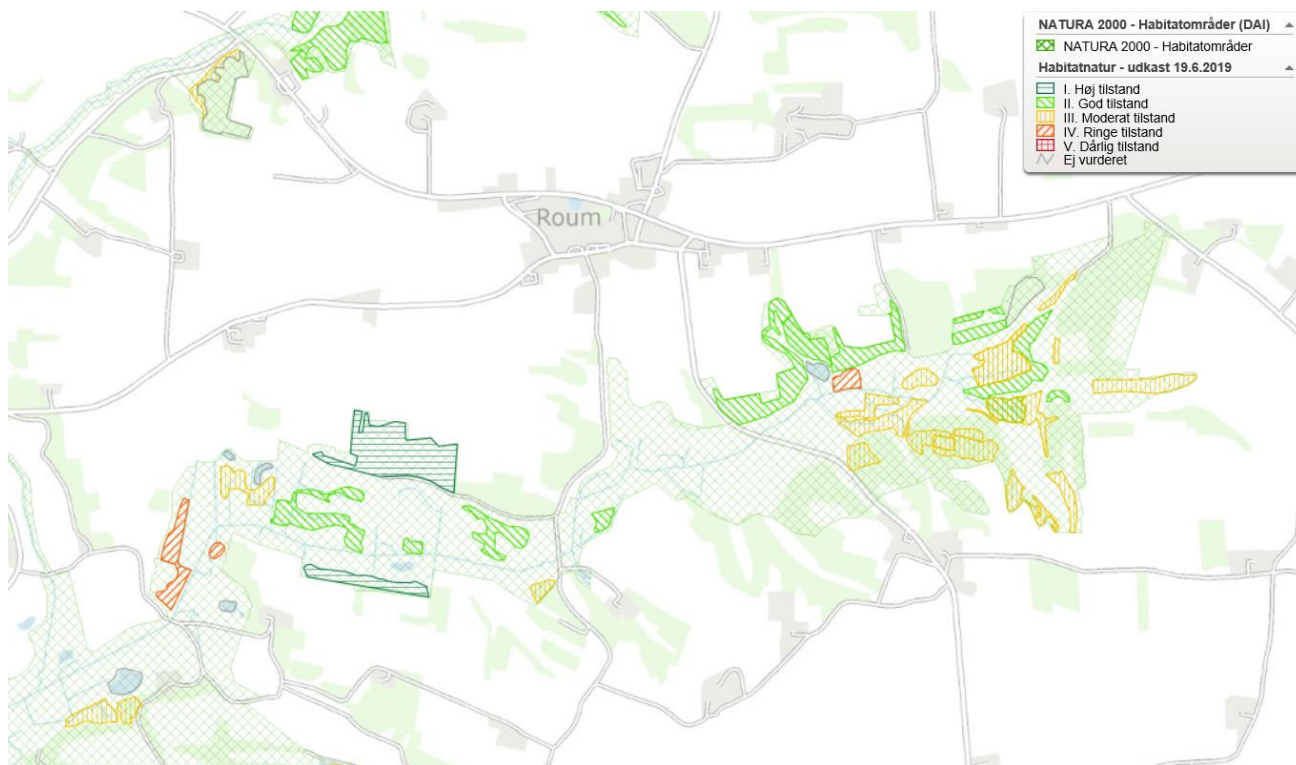
Kortlagt habitatnatur:

I NOVANA er der kortlagt en del arealer med Surt overdrev, Kildevæld og Riggær, samt mindre arealer med Tør hede og Hængesæk. Se figur 2 (kortlægning 2018-2019) og figur 3 (kortlægning 2010-2011).

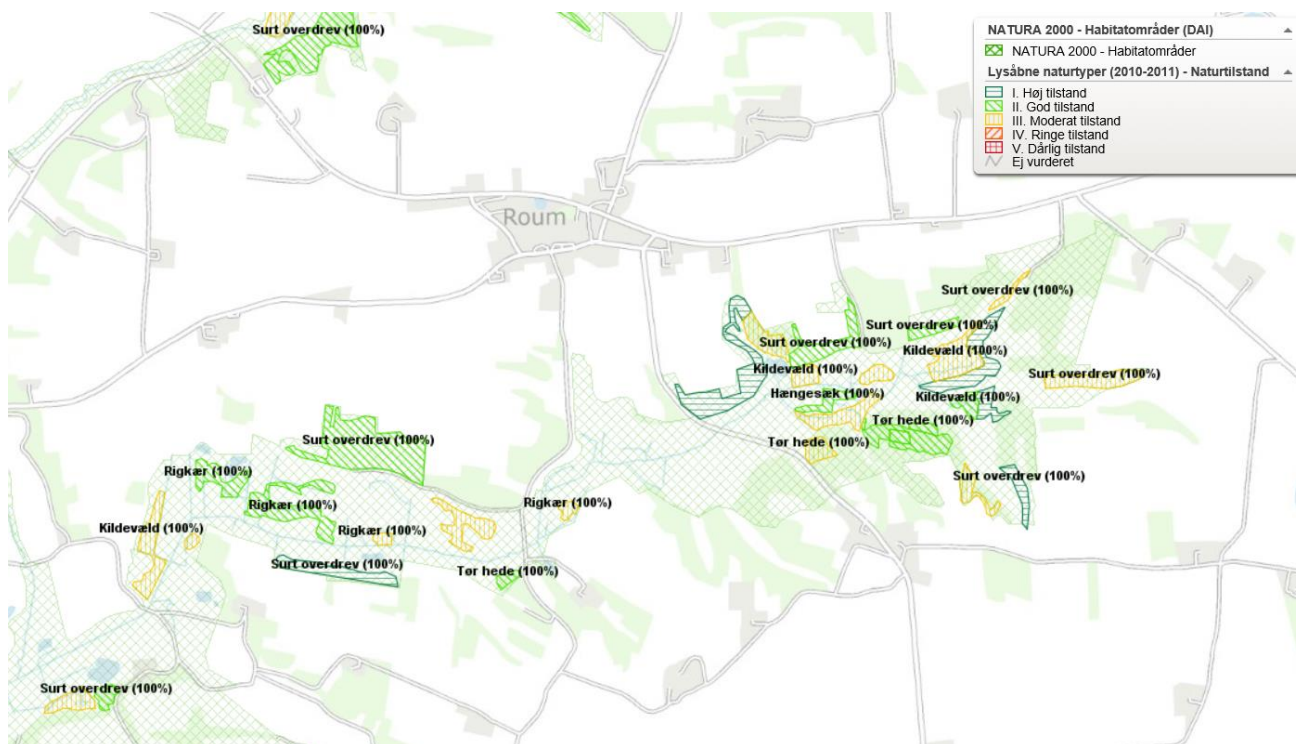
De kortlagte tørre naturtyper er primært i den øverste tredjedel af dalen. Naturtilstanden for de forskellige naturtyper varierer fra moderat til høj.

I perioden mellem de to kortlægninger er tilstanden for flere af arealerne med Kildevæld gået fra moderat til ringe. Flere af arealerne med Riggær er også gået fra en god til en moderat tilstand. Til gengæld har flere af forekomsterne af Surt overdrev fået en bedre tilstand.

Der er kortlagt 3 små næringsrige søer og 1 kransnålalge-sø, hvor tilstanden ikke er vurderet. Søerne er alle kortlagte som levesteder for Stor vandsalamander. Der er endvidere kortlagt et lille område med Stilkege-krat.

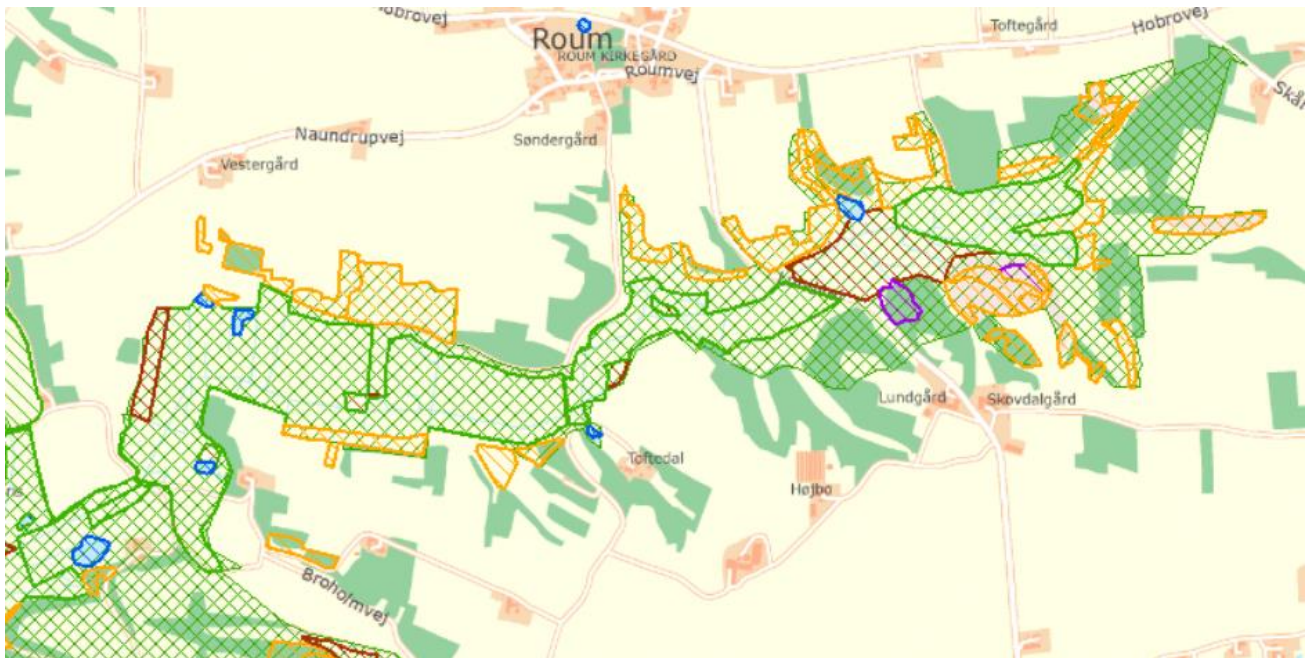
Figur 2: Kortlagt habitatnatur og tilstand (2019-udkast)

Figur 3: Kortlagt habitatnatur og tilstand (2010-11)

§3-natur:

Næsten hele ådalen er kortlagt som §3-natur, fortrinsvis Eng, men også Hede, Mose, Overdrev og Sø.

Figur 4: Kortlagt §3-natur. Grøn dobbeltskravering: N2000-områdegrænse. Gul markering: Overdrev. Rød markering: Mose. Grøn markering: Eng. Blå markering: Sø. Lilla markering: Hede. Habitatnaturtyperne indgår som en delmængde af §3-naturtyperne.

Vandløb og grøfter:

Lund Bæk er et offentligt, beskyttet vandløb. Vandløbet er type 1 (små vandløb), med en bredde på 1-3 meter og et fald der varierer fra 2,5 – 4 promille. Vandløbet er omfattet af et regulativ fra 1988 (Møldrup Kommune). Regulativet skal revideres i 2020-2021. Der er foretaget en opmåling af vandløbet i 2018.

Vandløbet har trods sin forholdsvis ringe størrelse en stor vandføring, der stiger meget på en kort strækning. Medianminimum ved Lundvej er således målt til 60 l/s, mens den ved udløbet i Skravad Bæk, 2,3km nedstrøms, er oppe på 140 l/s. Opstigende grundvand er en væsentlig faktor for naturen i hele ådalen.

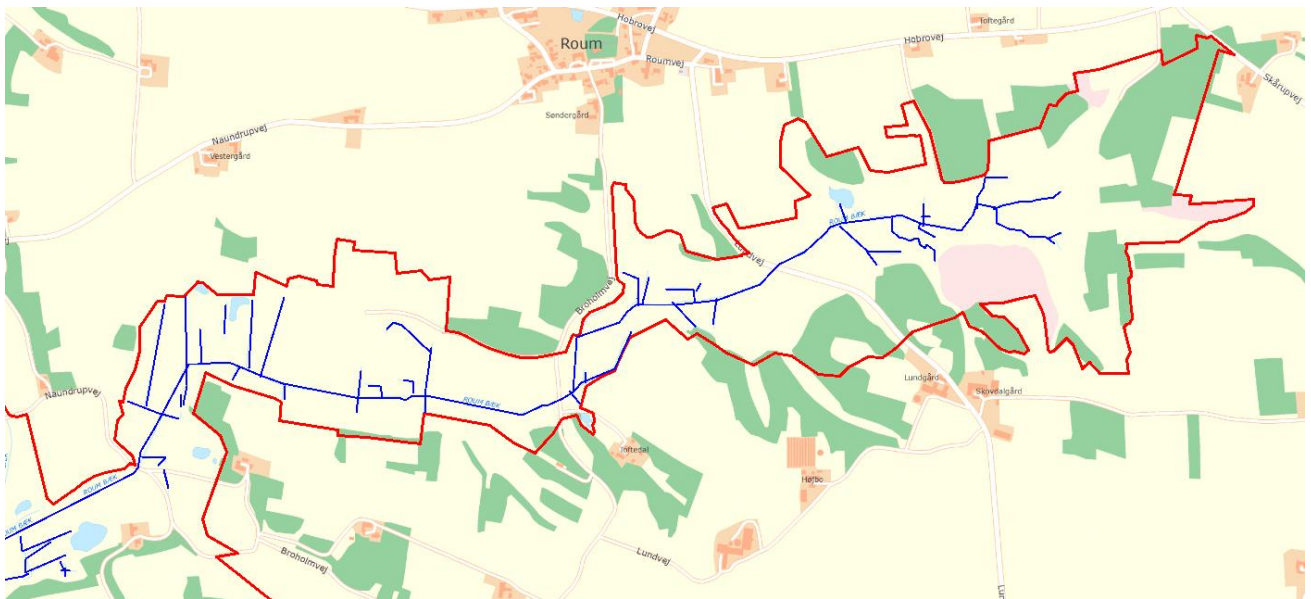
Den økologiske tilstand for Lund Bæk er samlet set karakteriseret som ringe, sammensat af god økologisk tilstand for smådyr, ringe tilstand for fisk og ukendt tilstand for makrofyter. I statens vandområdeplaner er Lund Bæk udpeget til restaurering ved udlægning af groft materiale, etablering af sandfang og plantning af træer. Viborg kommune har i 2018 foretaget en forundersøgelse af restaureringsprojektet, og kommunen forventer at gennemføre restaureringen i 2019-2020.

Regulativmæssig vedligeholdelse af bækken har i en periode været foretaget af en entreprenør, men er i 2019 hjemtaget så kommunen fremover gør det selv.

Forholdene i bækken har stor bevågenhed fra lystfiskerne (Viborg Sportsfiskerforening).

Der er en del sandvandring i bækken, som vandplanprojektet skal forsøge at afhjælpe ved at anlægge et sandfang ca. midt på strækningen. Sandvandringen kommer delvis fra grøfter der løber ud i bækken, og især oprensning af disse kan give stor tilførsel af sand. Reduktion af afvanding via grøfter kan derfor potentielt medvirke til at reducere sandvandringen og dermed forbedre miljøtilstanden i Lund Bæk.

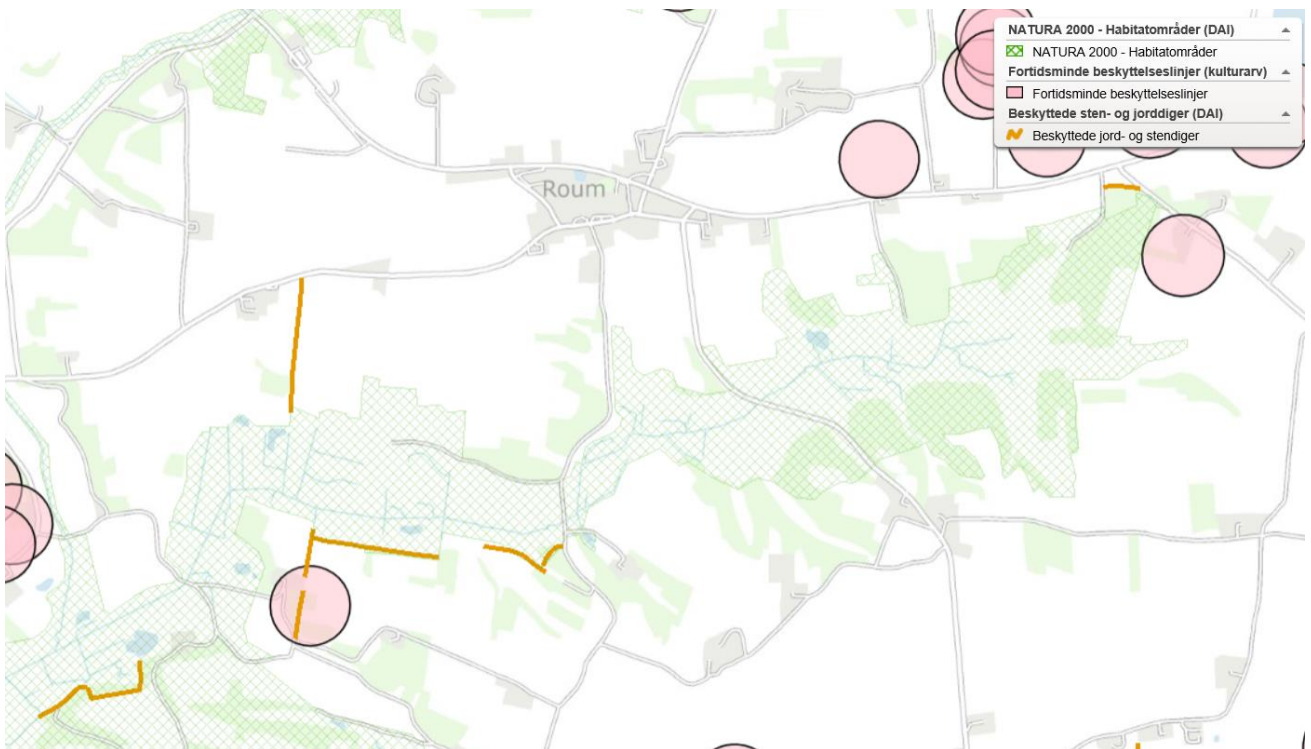

Figur 5: Vandløb og grøfter indtegnet med blå.

Andre forhold:

Ådalen ved Lund Bæk er i kommuneplanen for Viborg Kommune udpeget som Naturområde og Værdifuldt Landskab. I disse områder skal naturværdierne beskyttes, og anlægsarbejder der forringer de naturmæssige og landskabelige værdier der ligger til grund for udpegningen, kan ikke tillades.

Der går ingen nationale eller lokale vandre- eller cykelruter gennem området.

Figur 6: Beskyttede sten- og jorddiger samt beskyttede fortidsminder

Der er enkelte beskyttede sten- og jorddiger i udkanten af N2000-afgrænsningen i den sydlige del mellem Broholmvej og Naundrupvej. Der er ingen beskyttede fortidsminder indenfor området, men i den østligste ende grænser det op til beskyttelseszonen omkring en rundhøj. Se figur 6.

Ådalens jordbund er fortrinsvis humusjord og grovsandet jord. Der er stor risiko for okkerudledning (klasse I).

Trusler mod områdets naturværdier:

Tilstanden for naturtyperne kildevæld og rigkær er især afhængig af graden af tilgroning med høje urter og til dels vedplanter. Manglende pleje på disse naturtyper samt på surt overdrev er derfor en trussel.

Nuværende pleje:

Ådalens skrænter og bund afgræsses i et vist omfang med robuste kreaturer (Skotsk højlånd), særligt i den nordøstlige del. Afgræsningen virker forholdsvis intensiv. Syd for vandløbet er der kun mindre arealer med afgræsning, men rester af hegn vidner om at der tidligere har været afgræsset.

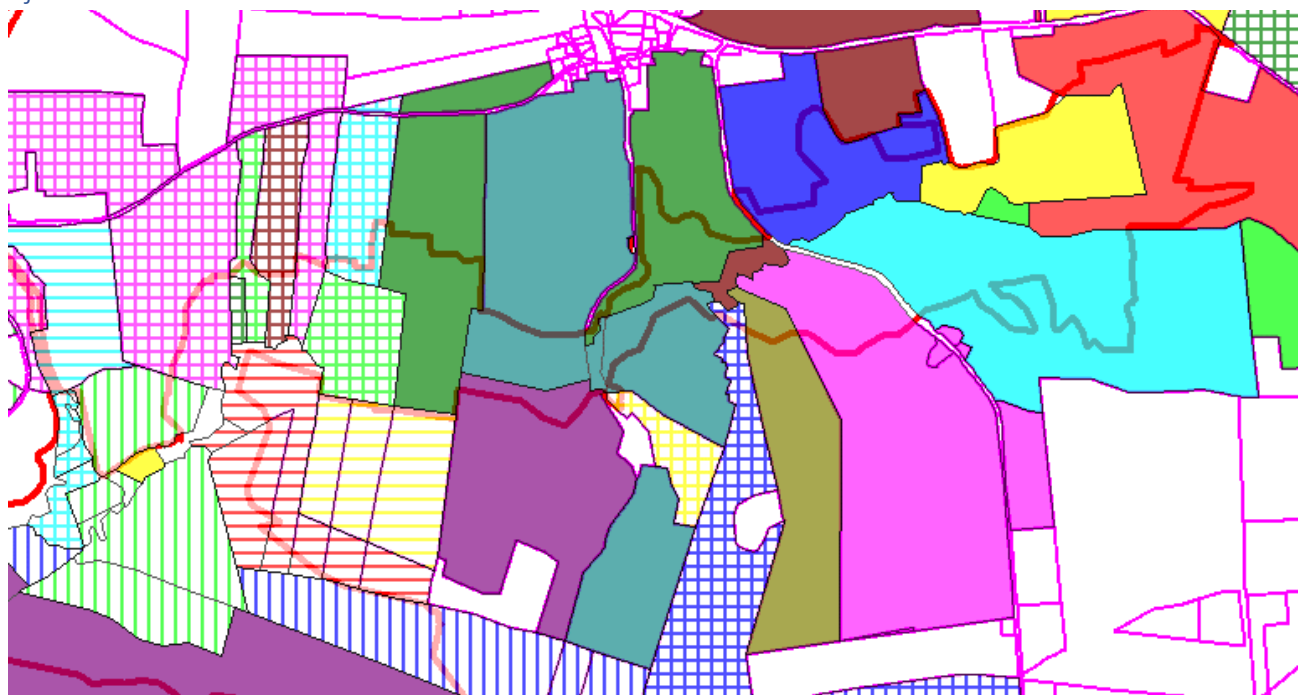
Der er givet tilskud til forberedelse af afgræsning af særligt udpegede N2000-arealer på 3 delområder i den vestlige del af området. Der er endvidere givet Miljøbetinget tilsagn (økologitilsagn) til en del arealer i selve ådalen, og Miljøtilsagn til pleje af græs- og naturarealer især på skrænterne nord for vandløbet.

Flere lodsejere i ådalen har i efteråret 2018 søgt om tilskud til sammenbinding af Natura 2000-naturtyper ved permanent ekstensivering af driften. Kun én fik dog tilsagn (i opstrøms ende) til ca. 10ha.

Dette tyder alt i alt på en vis interesse for ekstensivering og afgræsning af arealerne, som dog til en vis grad afhænger af om der rent faktisk meddeles tilsagn om tilskud.

Ved etablering af vandingssteder kan interessen for afgræsning muligvis øges yderligere.

Ejerstruktur:

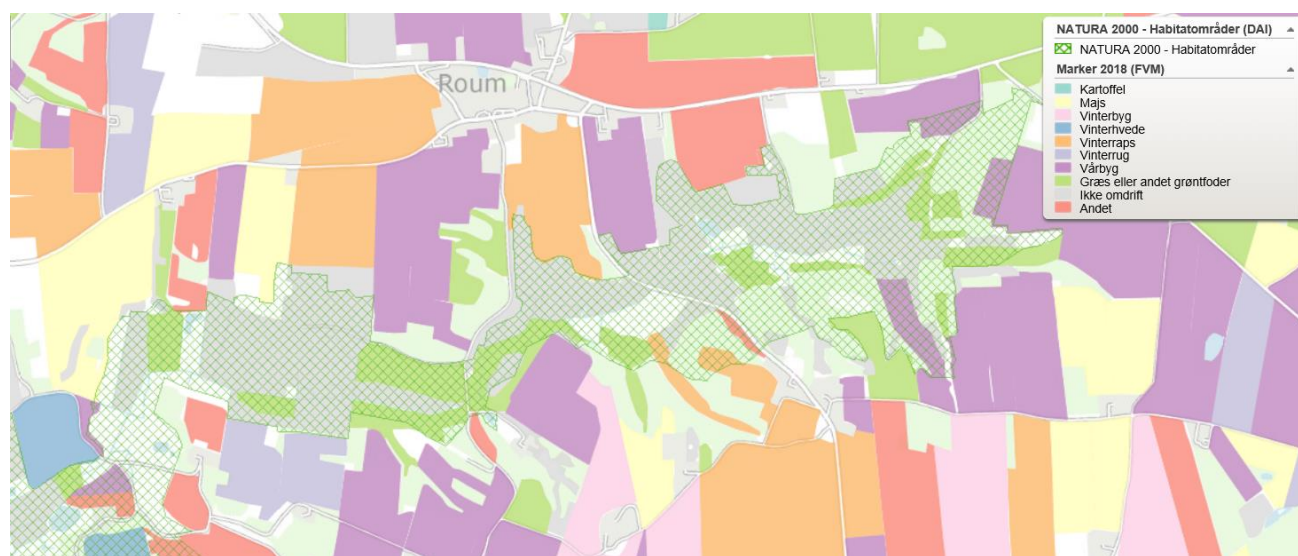
Figur 7: Ejerstruktur i området. Hver lodsejer er markeret med sin egen farve. N2000-afgrænsningen er markeret med rødt.

Der er ca. 26 ejendomme der har arealer indenfor området. Stort set alle har også arealer udenfor ådalen og N2000-området. Flere af jordstykkerne er smalle og ligger langt fra ejendommens øvrige arealer. Der er således som udgangspunkt gode muligheder for at sammenlægge driften i større enheder, enten gennem græsningsfællesskaber eller en egentlig jordfordeling.

Drift og driftshistorie:

Ejendommene nord for åen er mellemstore-store kvæg-ejendomme (fra 15 til over 150 DE, 2018-tal), mens der syd for åen fortrinsvis er mellemstore-store svine-ejendomme (fra 15 til over 150 DE, 2018-tal). Driftsformerne har ikke ændret sig væsentligt siden 2014.

Nedenstående kort viser afgrødekoder for markblokke i området (2018).

Figur 8: afgrødekoder for markblokke (2018). N2000-området med grøn skravering

Som det fremgår af figur 8. var meget få arealer i N2000-området i 2018 i almindelig omdrift (vårbyg), størstedelen er græs eller andet grøntfoder eller ikke i omdrift. Arealerne umiddelbart op til Natura 2000-området var derimod i vid udstrækning i drift med vårbyg, vinterraps og andre vinterafgrøder, samt majs og kartofler. Sammenlignet med 2014 ses det at arealer med majs er gået tilbage, mens vinterraps er blevet mere almindeligt.

Ved gennemgang af luftfotos for perioden 1995-2002 tyder det på at oprensning af vandløb og grøfter er blevet hyppigere de senere år.

Overordnet vision for området:

De mange små arealer med habitatnaturtyper (kildevæld, rigkær, surt overdrev, tør hede, hængesæk) sammenbindes i større enheder, hvorved det gøres attraktivt at foretage den fornødne pleje. Det forhold at der både er lave, våde arealer og højere, tørre arealer indenfor et lille område giver de bedste muligheder for at arealet kan afgræsses. Synergi med et igangværende vandplanprojekt (vandløbsrestaurering) skal søges, særligt i forhold til lodsejerinddragelse.

Indledende overvejelser vedr. de næste trin:

Interessentundersøgelse:

Formanden for lodsejerlauget for Skravad Bæk og Lund Bæk, er en god indgang til dialog med lodsejerne. Det vides dog ikke om alle lodsejere med jord i ådalen er medlem af lauget. Byrådets Landdistriktsudvalg har

ikke besøgt området endnu, og der er ikke planlagt besøg i 2019 eller 2020. Roum by har en borgerforening "Roum land og by" (www.roumby.dk). Der er et forsamlingshus i byen.

Interessentundersøgelsen søges koordineret med lodsejerinddragelsen i forbindelse med realisering af vandplanprojekt (vandløbsrestaurering med sandfang, plantning af træer og udlægning af groft materiale), som kommunen har søgt Fiskeristyrelsen om tilskud til i efteråret 2019. Detailprojektering af vandplanprojektet skal ske i samarbejde med lodsejerne, og der vil derfor være god lejlighed til at drøfte både vandløbsindsats og indsats for den øvrige natur ved samme lejlighed.

Der kan gennemføres en mindre interview-undersøgelse med fokus på:

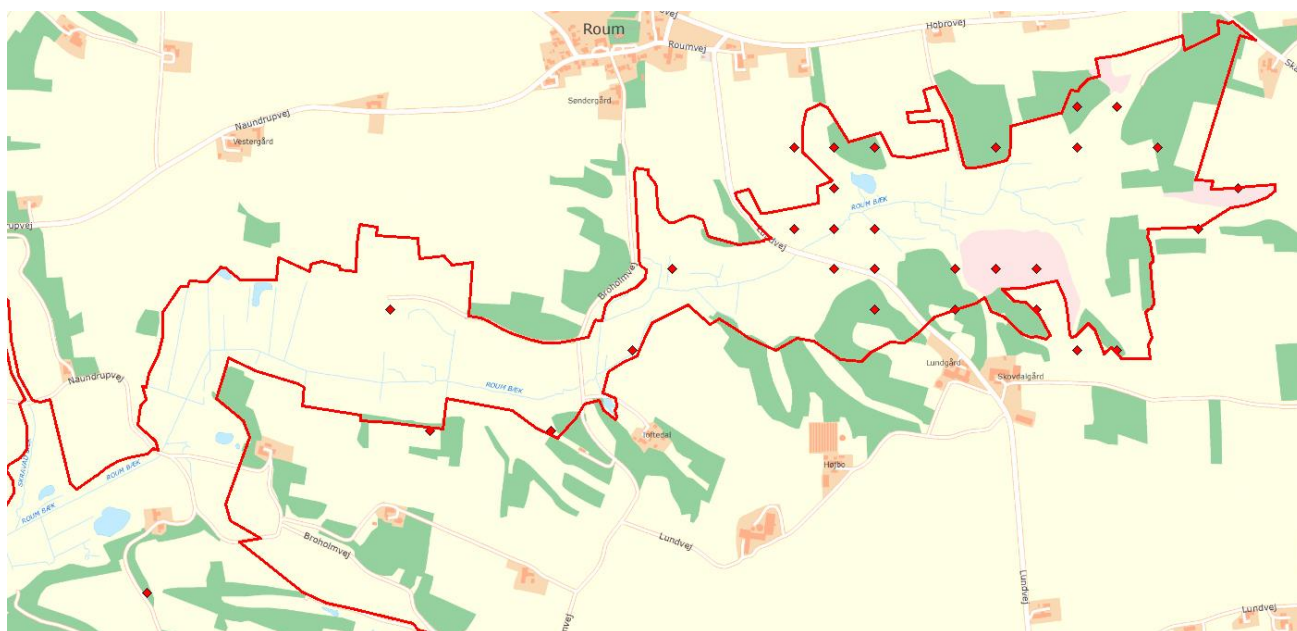
- Areal der drives ekstensivt/intensivt indenfor N2000-området, inklusive forpagtninger
- Produktionsformer og indtægtskilder (svin, malkekø, andre dyr, planteavl, jagt, naturpleje m.v.)
- Fremtidsplaner for ejendommen
- Holdning til og ønsker om konkrete aktiviteter (afgræsning, græsningsfaciliteter, rydning, hævet vandstand, særlig indsats målrettet sjældne og sårbare naturtyper/arter, osv.)
- Holdning til eventuelle formidlingstiltag (LIFE-skilt, naturvandring, besøg fra andre ådale)

Der afsættes 7 dage til interessentafklaring.

Botanisk forundersøgelse:

Der er tidligere registreret en del interessant flora i området, især i den opstrøms (østlige) ende. Se nedenstående kort, hvor en rød plet markerer et fund i amtets registreringer (fra 1980 til 2001).

Der er tale om arter som Plettet kongepen, Opret kobjælde, Farve-visse, Plettet gøgeurt, Guldblomme, Kattefod, Spæd mælkeurt, Bakke-gøgelilje, Dynd-skræppe, Ugrenet edderkopurt, Vedbend-vandranunkel og Nikkende Star, dvs. fortrinsvis arter knyttet til overdrev og væld

Figur 9: Artsfund 1980 - 2001

På baggrund af data fra NOVANA, lodsejerinteressen og supplerende registreringer skal det analyseres nærmere hvilke tiltag der skal til og er mulige at gennemføre for at fremme en udvikling mod og/eller fastholdelse af gunstig bevaringsstatus i de enkelte rigkær, kildevæld og overdrevsarealer, herunder udvidelse og sammenbinding af forekomsterne. Den nedadgående tendens i tilstanden, som er konstateret for flere af forekomsterne, skal også undersøges nærmere.

I første omgang afsættes to feltdage til supplerende registreringer, samt to dage til vurderinger.

Hydrologisk forundersøgelse:

Afhængig af hvor stort behovet for at ændre hydrologien omkring kildevæld og rigkær vurderes at være i forhold til at fremme og fastholde gunstig bevaringsstatus, gennemføres en hydrologisk forundersøgelse af mulighederne de pågældende steder. Undersøgelsen kan både omfatte model-beregninger og vurderinger i felten. Vandløbsrestaureringsprojektet og ønsker/muligheder for afgræsning skal tages med i vurderingerne.

Der afsættes to feltdage, to analyse-dage samt en mindre konsulentydelse til opgaven.

Orbicons model til beregning af karakteristiske afstrømninger kan evt. inddrages.

Relevante aktioner

Følgende aktioner i NATUREMAN vurderes umiddelbart at være relevante for projektområdet:

A1: Forundersøgelser, interessekortlægning samt forberedelse af udbud

A2: Udarbejdelse af ansøgninger

C1: Etablering af afgræsning

C3: Etablering af hensigtsmæssig hydrologi

C9: Afsætning af kød fra naturpleje

D1: Monitering af udvalgte habitatnaturtyper- og arter

E2: Information og formidling

E3: Kapacitetsopbygning

E5: Naturpleje som driftsgren

Bilag:

Oversigtskort

Habitat-natur (seneste kortlægning)

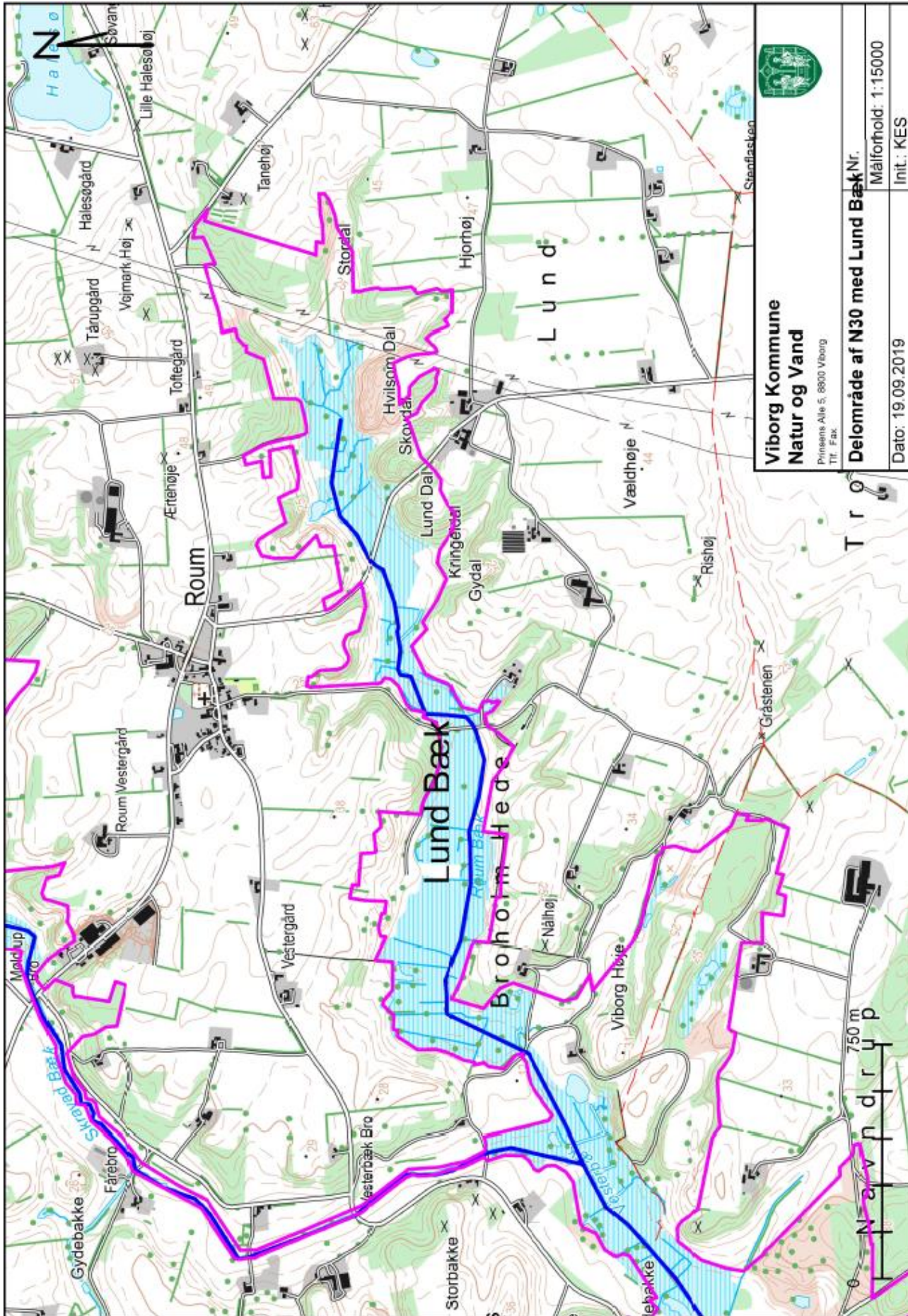
Udpeget §3-natur

Vandløb og grøfter i området

Ejerstruktur

Afgrødekoder

**Viborg Kommune
Natur og Vand**

Prinsens Alle 5, 8800 Viborg
Tlf. Fax

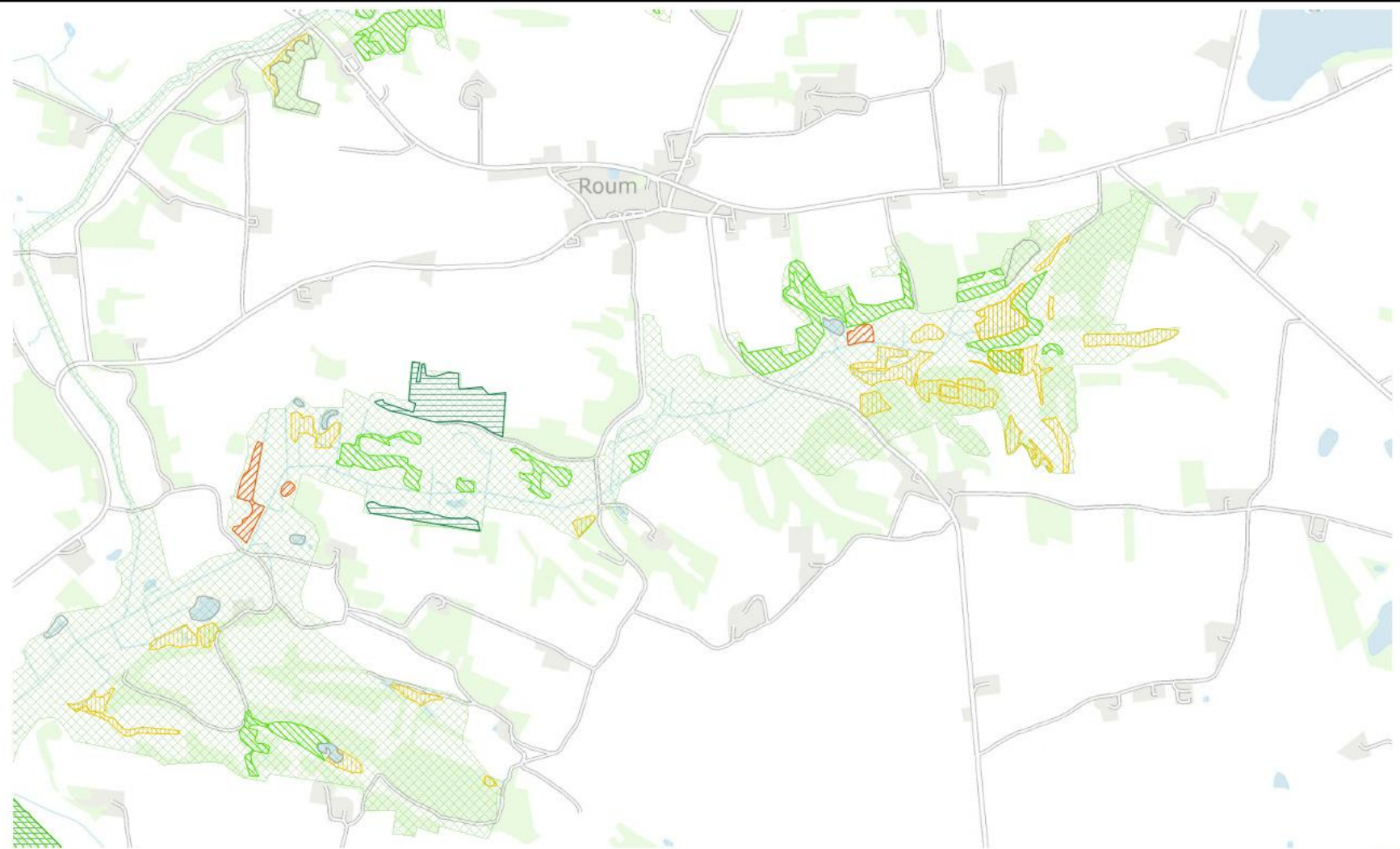
Delområde af N30 med Lund Bæk Nr.

Målførlhold: 1:15000

Init.: KES

Dato: 19.09.2019

NATURA 2000 - Habitatområder (DAI)

Habitatnatur - udkast 19.6.2019

- I. Høj tilstand
- II. God tilstand
- III. Moderat tilstand
- IV. Ringt tilstand
- V. Dårlig tilstand
- Ej vurderet

**Viborg Kommune
Natur og Vand**

Prinsens Alle 5, 8800 Viborg
Tlf. Fax.

Lund Bæk, Habitatnatur

J.Nr.

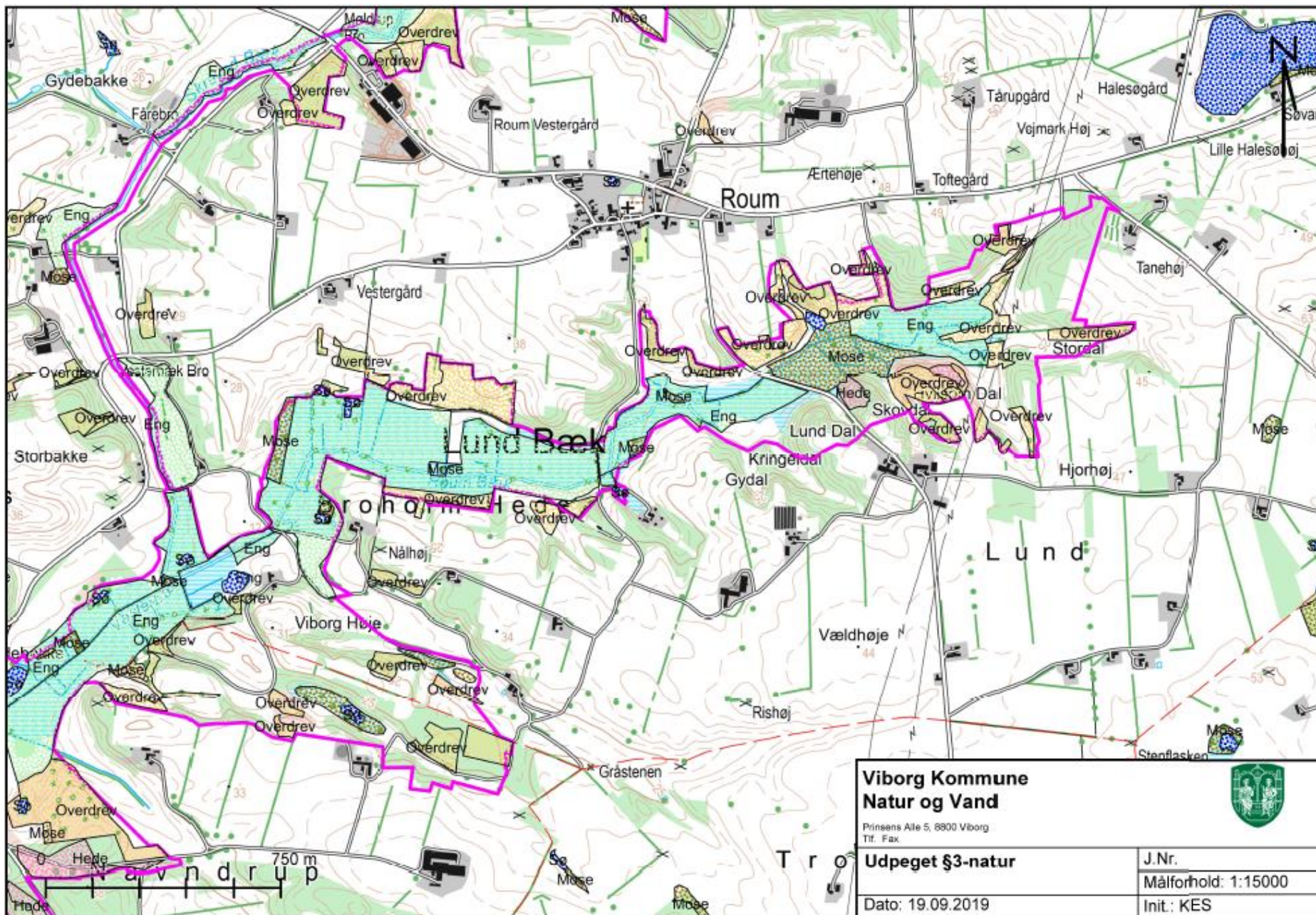
Udkast til kortlægning, juni 2019

Målforhold: 1:

Dato: 18.11.2019

Init.: KES

**Viborg Kommune
Natur og Vand**

Prinsens Alle 5, 8800 Viborg
Tlf. Fax.

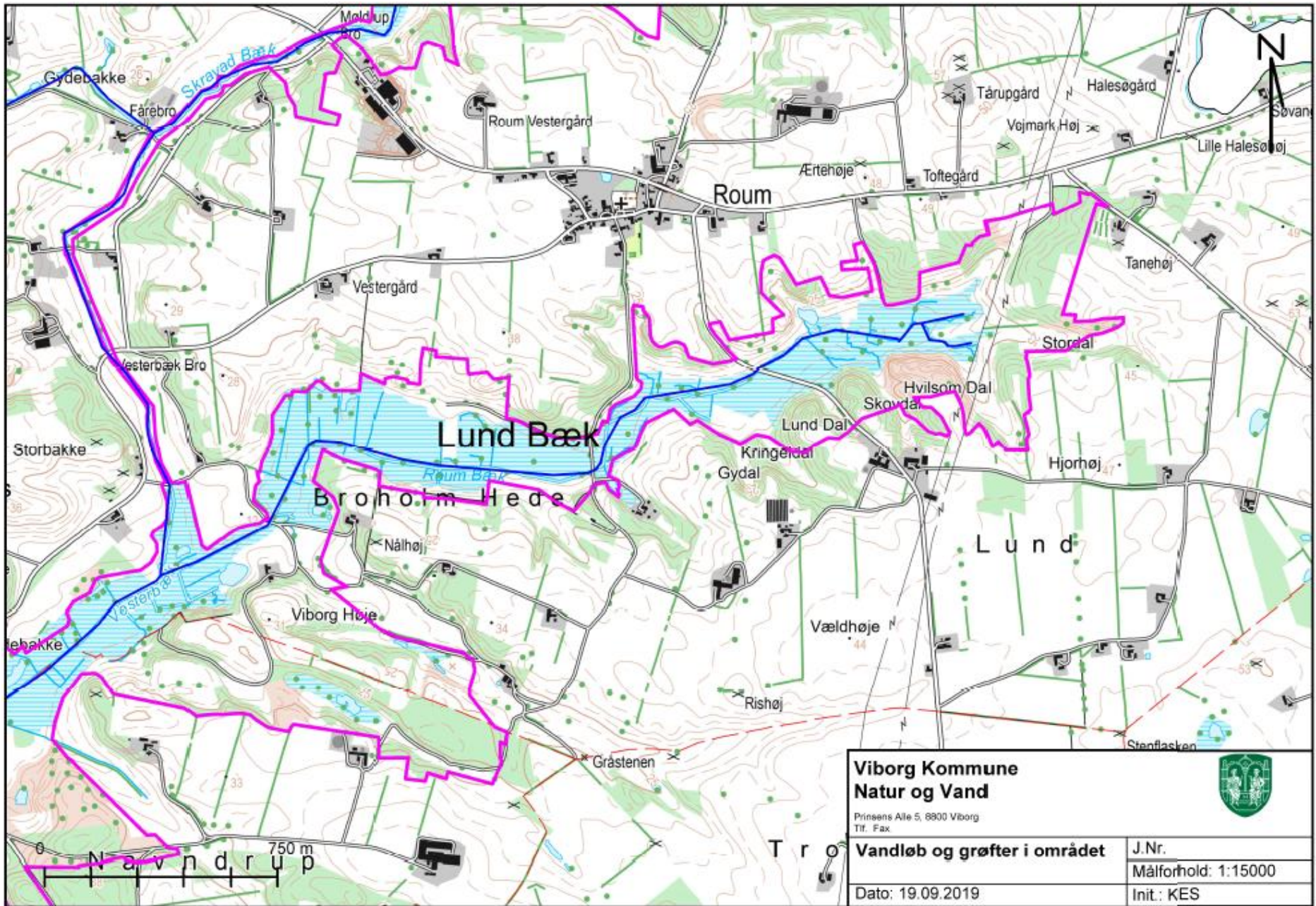

Udpeget §3-natur

Dato: 19.09.2019

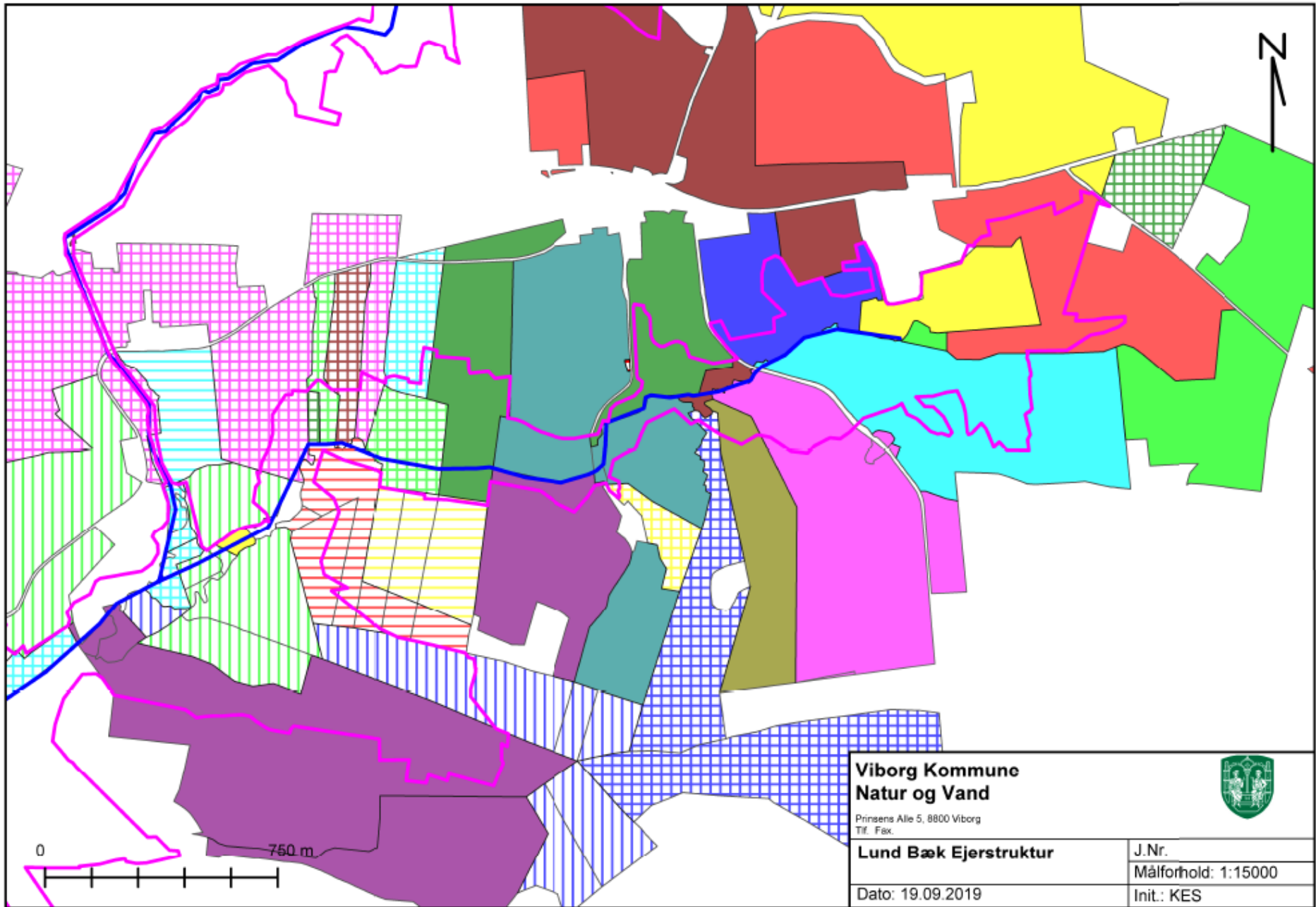
J.Nr.
Målforhold: 1:15000
Init.: KES

Viborg Kommune Natur og Vand Prinsens Alle 5, 8800 Viborg Tlf. Fax.		
Vandløb og grøfter i området		
Dato: 19.09.2019		J.Nr. Målforhold: 1:15000 Init.: KES

- ▣ NATURA 2000 - Habitatområder
- Marker 2018 (FVM)**
- ▣ Kartoffel
- ▣ Majs
- ▣ Vinterbyg
- ▣ Vinterhvede
- ▣ Vinterraps
- ▣ Vinterrug
- ▣ Vårbyg
- ▣ Græs eller andet grønfoder
- ▣ Ikke omdrift
- ▣ Andet

**Viborg Kommune
Natur og Vand**

Prinsens Alle 5, 8800 Viborg
Tlf. Fax.

Afgrødekoder i området	J.Nr.
	Målforshold: 1:15000
Dato: 19.09.2019	Init.: KES